

Complexnummer: 522862

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Broekhuizen

Aantal complexonderdelen

15

Monumentnummers van complexonderdelen

522863, 522864, 522865, 522866,
522867, 522868, 522869, 522870,
522871, 522872, 527922, 527923,
527924, 527925, 527926

Woonplaats

Leersum

Gemeente

Utrechtse Heuvelrug

Provincie

Utrecht

Hoofdadres van hoofdobject

Broekhuizerlaan 2, 3956 NS Leersum

Complexomschrijving

HISTORISCHE BUITENPLAATS BROEKHUIZEN

Omschrijving van het complex:

In structuur en deels in detail gaaf bewaarde buitenplaats met HOOFDGEBOUW (1), HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (2), TWEE TUINBEELDEN (3), ORANJERIE MET BEELDEN (4), TUINMUUR (5), KOETSHUIS (6), BRUG (7), INRIJHEK (8), BOERDERIJ MIDDELWEG (9), VOORMALIG ZWEMBAD (10), TOMBE VAN NELLESTEYN (11), HUIS DARTHEIDE (12), VOORMALIG RECHTHUIS (13), BOERDERIJ SCHEVICHOVEN met SCHAAPSKOOI, HOOIBERG en DUIVENTOREN (14), BOERDERIJ (15).

De historische buitenplaats Broekhuizen ligt ten zuidwesten van de dorpskern van Leersum in het overgangsgebied van de droge zandgronden van de Utrechtse Heuvelrug naar de lagere natte kleigronden in het stroomgebied van de Langbroekerwetering en de Kromme Rijn. Het Huis Broekhuizen is een monumentaal wit gepleisterd classicistisch landhuis met een indrukwekkende entree, gevormd door een hoog bordes, trappenvlucht en zuilenportiek met kolossale Ionische orde. Achtereenvolgens werkten de architecten J. Berkman en B.W.H. Ziesenis aan het gebouw. In 1906 werd het huis door brand verwoest, maar vrijwel meteen in dezelfde vorm door architect J.C. Wentink herbouwd. Zowel het uitwendige als de inwendige afwerking zijn goed bewaard gebleven.

Het huis vormt het middelpunt van een park in landschapsstijl, dat in het westen en noorden geleidelijk overgaat in het bosrijke landschap van de Utrechtse Heuvelrug, met als hoogtepunt en eindpunt in het noordoosten de Donderberg met de tombe van Nellesteyn. Aan de zuidkant gaat het park over in de landbouw- en weidegronden van het rivierengebied. De oostelijke begrenzing wordt deels gevormd door de schuin weglopende limietscheiding tussen de voormalige jurisdicties van Darthuizen en Leersum. Voorts maakt de boerderij Schevichoven met bouwland deel uit van de compositie. Aan de westkant zet het park zich, over de Broekhuizerlaan, door als 'buitenpark' en gaat vloeiend over in bos-, wei- en landbouwgronden.

De eerste vermelding van het huis dateert van rond 1400. Uit 1646-1647 dateert de oudste afbeelding, vervaardigd door Roelant Roghman en laat een hoog hoofdgebouw zien omringd door een onregelmatige groep bijgebouwen omsloten door een gracht. Van enige parkaanleg is dan nog geen sprake. Het huis was georiënteerd op de Langbroekerwetering getuige een kaart van 1696 door Bernard de Roy, die een laan toont vanaf het huis naar de Gooyerdijk. In de loop van de achttiende eeuw wordt de lange rechte laan in noordwaartse richting (naar de Utrechtse heuvelrug, een belangrijk jachtgebied) aangelegd, zoals op de kaart van ingenieur Van der Meer uit 1800 staat aangegeven.

Huis en park werden als één architectonisch concept ontworpen in opdracht van Cornelis Jan van Nellesteyn, die in 1792 eigenaar van het landgoed werd. Tussen 1794 en omstreeks 1820 waren achtereenvolgens J.G. Michaël en vader en zoon J.D. Zocher verantwoordelijk voor de aanleg van het park. In 1897 en 1908 heeft ook tuinarchitect Hugo Poortman op de buitenplaats gewerkt. De buxusparterres bij het huis en voor de orangerie zijn van diens hand. De compositie van de oorspronkelijke parkaanleg is met name rond het huis gaaf bewaard gebleven en wordt gekenmerkt door vier in de as van het huis achter elkaar gelegen, door boomgroepen gemarkeerde open ruimten. Daar waar de boomgroepen elkaar het dichtst naderen vormen zij coulissen die de verschillende zichtlijnen begeleiden. Aan de zuidwestzijde van het huis voert het zicht over een grote vijverpartij met twee eilandjes richting het Langbroekerweteringgebied. Een zichtlijn aan de voorzijde van het huis is in noordwaartse richting gericht op de voormalige wildbaan, de hertenkamp en de formele laan met toegangshek. Vanaf het huis in noordwestelijke richting, langs het koetshuis werd een zichtlijn geschapen over het water. In noordoostelijke richting gaat de zichtlijn over de gronden van Schevichoven richting Donderberg met de tombe van Nellesteyn. De Bonnekaart van 1918 geeft een goede weergave van dit magistrale gezicht over het terrein van Schevichoven en het weiland ten noorden van de Middelweg in de richting van de tombe. Voor dit gezicht, dat ook zichtbaar is op de Topografische en Militaire kaart uit 1847, werd de omwalling rondom het door een boszoom omgeven weiland ten noorden van de Middelweg voor een stuk vrijgehouden, zoals tot op heden waarneembaar is. Ter hoogte van de grens tussen Schevichoven en Broekhuizen belemmert opschot thans dit doorzicht vanaf het huis over genoemd weiland ten noorden van de Middelweg in de richting van de tombe. Vanaf Schevichoven is dit doorzicht over het weiland gaaf bewaard gebleven. Een slingerende, met beuken beplante laan vormt de fysieke schakel tussen park en graftombe. Deze laan, die de noordwestgrens van het genoemde weiland ten noorden van de Middelweg markeert, is behoudens een kleine cesuur, geheel bewaard gebleven. Deze cesuur bevindt zich ter plekke van het erf van restaurant Darthuizen en van de woonhuizen Rijksstraatweg nrs. 317 en 319. Deze cesuur is er de oorzaak van dat het beschermde complex uit twee delen bestaat, die beide echter door de chronologie van de wandeling en de doorzichten in de richting van de tombe een aaneengesloten aanleg vormen. Vanaf de Rijksstraatweg in de richting van de tombe is de slingerlaan met klinkers bestraat. De grens van de aanleg ten noorden van de tombe wordt gevormd door de rechte lijn tussen noordzijde van de twee paden, die vanaf het westen en oosten naar de tombe voeren.

Ten noorden en ten oosten van het huis liggen een koetshuis, een oranjerie en een voormalige boerderij. Het oorspronkelijke, laat 18de-eeuwse koetshuis werd in 1897 door een nieuw vervangen, gebouwd naar ontwerp van J.J. en M.A. van Nieukerken en is in 2000 gerestaureerd en geschikt gemaakt voor kantoordoeleinden. De oranjerie lijkt zich op een heuvel te verheffen, maar in werkelijkheid is de heuvel opgeworpen tegen de benedenverdieping van het gebouw tot aan het vloerniveau van de eerste verdieping. Afgezien van de oranjerie was het gebouw oorspronkelijk ook in gebruik als biljartkamer. De middenkamer met uitzicht over het gazon was bovendien gedecoreerd met vijf grote doeken met afbeeldingen uit toneelstukken van Voltaire. Tussen 1978 en 1979 is de oranjerie gerestaureerd en ingericht als kantoorruimte, waarbij in de blinde achtergevel de oorspronkelijke vensters weer werden aangebracht. Ten zuidoosten van het huis, achter de oranjerie, liggen de voormalige boerderij en de deels ommuurde moestuin. Voor het huis staan twee marmeren sfinxen uit de bouwtijd van het huis. Twee tot de oorspronkelijke parkinventaris en parkcompositie behorende marmeren empire vazen zijn verwijderd en staan thans opgesteld in de tuin van het Vredespaleis te 's-Gravenhage. Het hertenverblijf dat zich in de hertenkamp voor het huis bevond is in de jaren tachtig van de 20ste eeuw afgebrand. Achter het huis in het park bevinden zich de restanten van een oud betonnen zwembad en de restanten van een tennisbaan. Direct ten westen van het hoofdgebouw lag een houten (wiebel)brug, die thans niet meer aanwezig is. Ook het kinderhuisje nabij het kasteel en de schietbaan naast de moestuinmuur zijn verdwenen.

Oorspronkelijk was er, zoals gezegd, vanaf Broekhuizen een gezicht op de graf tombe van de familie Van Nellesteyn op de Donderberg ten noordoosten van het huis. Ondanks een bij de notaris vastgelegd servituut van uitzicht waarin werd bepaald dat de gemeente het vrije zicht op deze tombe "van den voet tot den top", zowel vanaf Broekhuizen als vanaf de nabijgelegen boerderij Schevichhoven, zou waarborgen, is het gezicht in de loop der jaren grotendeels dichtgegroeid.

In 1817 liet C.J. van Nellesteyn aan de straatweg voor zichzelf en zijn tweede vrouw een huis bouwen en een tuin met terrein van vermaak aanleggen, dat hij Nieuw Broekhuizen noemde. Na de verkoop van het grote huis aan zijn zoon in 1824, zou Cornelis Jan van Nellesteyn daar zijn intrek nemen. Tot 1873 zou Nieuw Broekhuizen deel van het totaal uitmaken. In 1873 werd het verkocht. Daarna kreeg het huis de naam Dartheide.

De in oorsprong vroeg 16de-eeuwse herberg aan de Darthuizerweg 3 bood van oudsher onderdak aan het gerecht van Darthuizen. De heer van Broekhuizen was tevens ambachtsheer van Darthuizen. Het rechthuis hoorde tot zijn bezit. De opkamer boven de boogkelder in het rechtergedeelte diende als rechtkamer. Een gelagkamer annex paardenstal bevond zich in het linkergedeelte van het gebouw. Het rechthuis werd in 1835 in opdracht van Van Nellesteyn, heer van Broekhuizen en Darthuizen, ingrijpend verbouwd. Het gebouw werd naar achteren uitgebreid, kreeg een pleisterlaag, de gevel werd regelmatig ingedeeld en een verdieping werd toegevoegd, waarbij het oude kaphout opnieuw is toegepast. Ter herinnering aan dat feit werd in de gevel een steen aangebracht met de tekst: 'W. en C.J. van Nellesteyn den 24 Aug. 1835'. De gevelsteen is inmiddels verdwenen. In 1857 werd Darthuizen definitief bij de gemeente Leersum gevoegd (tussen 1798 en 1802 was dat ook al eens geschied). Daarmee kwam een einde aan de functie van rechthuis. De naam 'Kapel' die thans aan het huis is gegeven duidt op het feit dat tegenover het rechthuis tot in de 18de eeuw de kapel van Darthuizen stond. Na de afbraak is de naam op het rechthuis overgegaan.

De belangrijkste schakel van de wandeling aan de westzijde van het 'buitenpark', is de slingerende eikenlaan, waarvan de aanleg tot aan het begin van de 19de eeuw teruggaat en die oorspronkelijk naar de Darthuizerberg

voerde, zoals de Topografische en Militaire kaart uit 1847 en de Bonnekaart uit 1918 laten zien. Thans is deze wandeling bewaard gebleven tot de kwekerij aan de Bremweg en leidt in westelijke richting een stukje in de richting van de laan in het verlengde van de Traayweg, de westgrens van de historische buitenplaats. Het aan weerszijden met drie dubbel beuk beplante laangedeelte, dat vanaf de slingerende eikenlaan in westelijke richting vertakt, en haaks uitkomt op de laan langs de westgrens van de buitenplaats, werd vermoedelijk in de tweede helft van de 19de eeuw aangeplant. Dit laangedeelte is nog niet zichtbaar op de Topografische en Militaire kaart uit 1847 maar wel op de Bonnekaart uit 1918. De weilanden aan weerszijden van dit laangedeelte zijn voor de bescherming van ondergeschikt belang en zijn bij de bescherming betrokken vanwege hun waarde als groenzône binnen de aanleg.

De boerderij Schevichoven met de daarbij behorende duiventoren en landerijen behoorde eveneens tot het bezit van Van Nellesteyn. Het is een T-boerderij, samengesteld uit een vrijwel vierkante 17de-eeuwse stenen 'kamer' waar in later tijd een voorhuis aan is vastgebouwd. Het bedrijfsgedeelte is een aantal malen vernieuwd, voor de laatste maal in 1911, getuige een steentje in de achtergevel. Een stenen kamer van deze afmetingen, bestaande uit een kelder met tongewelf, een bel-etage met schouw en samengestelde balklaag en een ruime zolderverdieping, is uniek op de Heuvelrug. Het is niet ondenkbaar dat wij hier te maken hebben met een herenkamer. Het in de 15de eeuw al bekende bezit werd in 1662 door Aart Woutersz. van Schevichoven verkocht aan J. baron van Wassenaar, heer van Obdam, die het daarna verhuurde aan de vroegere eigenaar. Het is heel wel denkbaar dat Van Wassenaar de stenen kamer heeft laten bouwen. De bouwstijl van het tussen trapgevels gevatte gebouw onder zadeldak met (vernieuwde) kruis- en kloosterkozijnen in de gevels en een gebosseerde ingangspartij met driehoekig fronton, wijst op een ontstaansdatum in of rond het midden van de 17de eeuw. Hier zijn in de inwendige constructie 16de-eeuwse peerkraalconsole's verwerkt die secundair blijken te zijn toegepast.

Hoewel de duiventoren uit een groot formaat baksteen is opgetrokken, kan niet met zekerheid gezegd worden dat het bouwwerk uit de 17de eeuw dateert. Bij verkopen van het goed wordt een duiventoren pas in de 19de eeuw vermeld.

Compositorisch maken boerderij, erf met bijgebouwen en het bouwland deel uit van de parkaanleg.

Op de bij de omschrijving behorende kaart is de omgrenzing van het complex, alsmede de aanduiding van de onderdelen aangegeven.

Waardering

De HISTORISCHE BUITENPLAATS BROEKHUIZEN is van algemeen cultuur-, architectuur- en tuinhistorische waarde:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de ontwikkelingsgeschiedenis;
- vanwege de gelijktijdige vervanging van het oude herenhuis door een monumentaal nieuw gebouw en het wijzigen van de bescheiden formele aanleg in een grootschalig park in landschapsstijl met behoud van de onderliggende structuur zoals een deel van de oude oprijlaan;
- vanwege de geslaagde camouflage van de schuin weglopende, zuid-oostelijke begrenzing van genoemd park (o.a. door de plaatsing van de oranjerie op een schijn-heuvel en een forse boomgroep ten noorden daarvan) en als tegenbeweging hiervan een ver in de omgeving doordringende gezichtsas naar het noordwesten en het noordoosten;

- als een uitstekend en zeldzaam voorbeeld van een historische buitenplaats, waarvan huis en park chronologisch een eenheid vormen;
- vanwege de bijzondere landschapsarchitectonische waarde van de parkaanleg in rijpe landschapsstijl;
- als belangrijke beeldbepalende buitenplaats op de Utrechtse Heuvelrug.

Monumentnummer*: 522863

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Broekhuizerlaan

*Nr**

2

*Toev.**

*Postcode**

3956 NS

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1206

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 1: HOOFDGEBOUW (Broekhuizen).

Neo-classicistisch herenhuis van voorname afmetingen met lage onderverdieping, een bel-etage, een tweede verdieping en een zolder onder een schilddak waarop vier schoorstenen. Met de bouw is in 1794 door J. Berkman begonnen. Na diens dood in 1795 werd de bouw voortgezet door B.W.H. Ziesenis, die het gebouw uitbreidde met twee vleugels, de beide halfronde zijplaatsen en een zuilenportiek in het midden van de voorgevel, alsmede de gebogen trappen aan de voorzijde. Omstreeks 1810 was het huis voltooid; na in 1906 te zijn uitgebrand, is het huis in nagenoeg de oude vorm hersteld.

Het langgerekte, vrij ondiepe huis is elf vensterassen breed, waarvan drie in de ver naar voren springende middenrisalieten aan voor- en achterzijde, drie ter weerszijden hiervan en een aan ieder der in de gevels iets inspringende uiteinden. Tegen de zijgevels, ter hoogte van de onderverdieping, bevinden zich halfcirkelvormige, ommuurde zijplaatsen, "cours de service", die later zijn volgebouwd; de oostelijke is na 1906 van een door een balustrade bekroonde bovenbouw ter hoogte van de bel-etage voorzien.

De licht gepleisterde, door een eenvoudige lijst met attiek afgesloten gevels tonen ter hoogte van de onderverdieping een patroon van schijnvoegen, waarboven een hardstenen lijst. De door een fronton en een dak gedekte middenrisaliet aan de voorzijde bestaat boven de onderverdieping over het grootste deel van haar diepte uit een portico met vier over twee verdiepingen opgaande Ionische zuilen op hoge sokkels. Gebogen trappen tegen de zijkanten van de risaliet leiden naar het bordes van de portico; de gietijzeren trapleuningen wijken in hun

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

patroon af van de oorspronkelijke. Op de onderverdieping zijn na de brand de vensters in de risaliet gewijzigd in rondbogige fenêtres à terre. De middenrisaliet aan de achterzijde, die voor de brand vlakgedekt en van een bekroning in de vorm van een zonnewijzer in gebeeldhouwde omlijsting was voorzien, wordt sindsdien gedekt door een dak en fronton als die aan de voorzijde en bezit ook eerst sinds de herbouw een balkon met gietijzeren leuning over de volle breedte van de risaliet ter hoogte van de bel-etage. De met een roedenverdeling gevulde vensters zijn alle voorzien van geprofileerde houten omlijstingen, waarvan die op de bel-etage in afwijking van de oorspronkelijke toestand door geprofileerde hardstenen lijsten worden bekroond. De frontons van de middenrisalieten zijn met door lofwerk omgeven wapens versierd (Broekhuizen aan de voorzijde en Darthuizen aan de achterzijde); op de buitenhoeken en op die van de risalieten wordt de attiek bekroond door Lodewijk XVI vazen.

Het INTERIEUR is bij de herbouw weer voorzien van betimmeringen en stucwerk in Lodewijk XVI-stijl. In sommige gevallen betreffen dat antieke stukken die op veilingen werden gekocht, maar de meeste betimmeringen, trapbalusters en oud Hollandsche schouwen zijn bijgemaakt. In de salon werden geschilderde behangsels aangebracht met arcadische voorstellingen, daterend uit de 18de eeuw. In een groot aantal kamers bevinden zich boven de deuren en op de schouwboezems schilderijen. Op de tweede verdieping kwamen na de brand twee kamers in oud Hollandsche stijl, die als biljartkamer in gebruik genomen werden. Het hoofdtrappenhuis met houten balustrade in Lodewijk XVI-vormen gaat op vanuit de onderverdieping tot de bel-etage en komt uit op de hal met figuratief stucwerk, de vier Jaargetijden verbeeldend. In de vleugel rechts daarvan leidt een eenvoudiger trap naar de tweede verdieping. De vleugel uiterst rechts bevat de betonnen dienstrap die vanaf de onderverdieping tot aan de zolder loopt. Alle vloeren zijn uitgevoerd in brandwerend beton. De onderverdieping bevatte dienstvertrekken als keukens, opslagruimtes, werkkamers en bodekamer. Op de bel-etage zijn representatieve vertrekken als salons, eetkamers en enkele logeerkamers (in de rechtervleugel). Op de tweede verdieping waren voornamelijk slaapkamers.

Waardering

Het HOOFDGEBOUW (Broekhuizen) is van algemeen belang:

- vanwege de architectonische vormgeving;
- vanwege de plattegrond en indeling;
- vanwege de gaaf bewaard gebleven interieurs;
- als representatief voorbeeld van een grootschalig classicistisch landhuis van circa 1800;
- als uitzonderlijk voorbeeld van een vroeg 20ste-eeuwse herbouw van een classicistisch huis in de oorspronkelijke stijl;
- vanwege de kenmerkende ligging binnen het landschapspark;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Landhuis

Monumentnummer*: 522864

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats** Langbroek, Leersum
*Gemeente** Utrechtse Heuvelrug, Wijk bij Duurstede
*Provincie** Utrecht

*Straat** Broekhuizerlaan
*Nr** 3
*Toev.**
*Postcode** 3956 NS
*Woonplaats** Leersum
Situering Bij
Locatie

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Leersum	B			591
Leersum	B			609
Leersum	B			610
Leersum	B			633
Leersum	B			635
Leersum	B			640
Leersum	B			648
Leersum	B			677
Leersum	B			679
Leersum	B			680
Leersum	B			687
Leersum	B			688
Leersum	B			689
Leersum	B			694
Leersum	B			695
Leersum	B			697
Leersum	B			698
Leersum	B			703
Leersum	B			704
Leersum	D			2486

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Leersum	E			1018
Leersum	E			1024
Leersum	E			1025
Leersum	E			1026
Leersum	E			1040
Leersum	E			1088
Leersum	E			1089
Leersum	E			1094
Leersum	E			1095
Leersum	E			1096
Leersum	E			1140
Leersum	E			1141
Leersum	E			1142
Leersum	E			1143
Leersum	E			1144
Leersum	E			1199
Leersum	E			1200
Leersum	E			1201
Leersum	E			1206
Leersum	E			1207
Leersum	E			133
Leersum	E			979
Leersum	E			983
Leersum	D			4086
Leersum	E			1194
Leersum	E			1216
Leersum	E			1217
Leersum	E			1208
Leersum	E			1209
Leersum	E			1202
Leersum	E			1203

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Park van forse afmetingen, waarvan het karakter wordt bepaald door de tegen het einde van de 18e eeuw onder leiding van J.G. Michael begonnen, maar grotendeels door J.D. Zocher sr. en jr. uitgevoerde en vóór 1821 voltooide

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

aanleg in rijpe, landschapsstijl, waarin als voornaamste element van de voorafgaande formele aanleg een groot deel van de voormalige oprijlaan in de as van het hoofdgebouw, thans de centrale gezichtslaan, is opgenomen.

De compositie van het park, die sinds de voltooiing van de aanleg geen essentiële wijzigingen meer heeft ondergaan, wordt enerzijds bepaald door de richting van de verkaveling ten opzichte van de Langbroekerwetering en anderzijds door de scheef op deze richting staande grens tussen de voormalige jurisdicties van Darthuizen en Leersum.

De eerstgenoemde richting wordt gevolgd door de over de centrale gezichtslaan en het hoofdgebouw lopende hoofdas, waarlangs achter elkaar vier door omsluitende bossen gevisualiseerde open ruimten zijn geschaard, respectievelijk gescheiden door coulissen op de plekken waar genoemde bossen elkaar het dichtst naderen en door het hoofdgebouw tussen de 2de en 3de ruimte; in het noorden trekt de eerste ruimte zich samen in de centrale gezichtslaan.

Met de tweede richting, namelijk die van de bovengenoemde oude grens tussen Darthuizen en Leersum, valt over een grote lengte de oostgrens van het park samen; parallel aan deze is de tweede belangrijke as in de compositie aangebracht over een waterpartij, die de ruimte achter het hoofdgebouw grotendeels vult en - in een uitloper van het park - naar het noorden een zichtlijn naar het huis Bremweg 10 accentueert.

Het park bevat de volgende elementen van historische aanleg, waarvan de opsomming aan de noordoostzijde begint:

I. De centrale GEZICHTSLAAN (voormalige oprijlaan); Laan in de as van het hoofdgebouw aangelegd voor 1775, bij de omwerking van het park in landschapsstijl tot de huidige lengte (van de Rijkstraatweg tot de onder III. sub a vermelde ha-ha) ingekort, in dezelfde tijd door een inrijhek aan de zuidwestzijde van de Middenweg/Bremweg afgesloten en naderhand binnen genoemd hek als oprijlaan buiten gebruik gesteld. Een gedeelte van de laan is met klinkers geplaveid.

De laan is in aanleg voorzien van een beplanting van beuken (*Fagus sylvatica*) in vierkantsverband en - wat het gedeelte binnen het genoemde rijhek betreft - in drie rijen aan weerszijden; ten noorden van het hek is de beplanting aan de westzijde gereduceerd tot twee rijen en aan de oostzijde is de beplanting van drie rijen ten dele teruggebracht tot één.

II. De LAAN, gevormd door het deel van de Broekhuizerlaan, dat de Bremweg via een brug (zie III. sub c) verbindt met de Langbroekerweg. Het rechte, parallel met de gezichtslaan lopende deel van deze laan is een overblijfsel uit de tijd van de formele aanleg in de 18de eeuw. De laan is in zijn huidige vorm in het begin van de 19de eeuw aangelegd met een ter breedte van de onder III. sub c vermelde doorkijk onderbroken beplanting van beuken (*Fagus sylvatica*) (N.B. Thans is deze beplanting in de nabijheid van bovengenoemde onderbreking niet aanwezig).

III. De vier in de inleiding vermelde open ruimten, te weten:

a. De HERTENKAMP. Deze als weide met glooiend, van enige heuveltjes voorzien oppervlak, aangelegde ruimte mondt in het noordoosten uit in de gezichtslaan, wordt in het noordwesten en zuiden begrensd door bossen (zie X. sub a en b), gaat in het zuidwesten over in het hieronder sub b te omschrijven gazon en zet zich in het zuidoosten over de door een sloot gemarkeerde grens van het park voort in de weilanden ten zuiden en ten zuidwesten van de boerderij Schevickhoven, daarbij in oorsprong een uitzicht biedend op de in 1819 gebouwde graftombe der familie

Van Nellesteyn op de Donderberg (N.B. Thans is het uitzicht aan deze zijde geblokkeerd door opslag).

De hertenkamp, waar ha-ha's aan het noordoostelijke en zuidwestelijke uiteinde deel van uitmaken, bevat als wezenlijk deel van de compositie een kwelsloot (zie IX. sub a), een pad (XI. sub d) en een stoffering bestaande uit een aantal boomgroepen - waaronder een uit beuken (*Fagus sylvatica*) samengestelde -, en een aantal solitaire bomen - voornamelijk beuken waaronder een bruine beuk (*Fagus sylvatica* "Atropunicea") -. Oorspronkelijk stond er ook een hertenverblijf, dat als een blokhut was vormgegeven, en door brand is verwoest.

b. Het zgn. GAZON, gelegen ten zuidwesten van het hertenkamp en daarbij aansluitend. Deze grotendeels als grasveld aangelegde ruimte strekt zich in het zuidwesten uit tot voor het hoofdgebouw en ten noorden daarvan, als onderdeel van een doorkijk tot aan de oever van de waterpartij (zie IX. sub b); in het zuidoosten verheft de bodem zich tot een tegen de benedenverdieping van de oranjerie opgeworpen heuvel, die in schijn de bovenverdieping hiervan draagt. Voor het overige wordt de ruimte begrensd door bospartijen (zie X. sub a en b).

Het gazon bevat wegen en paden (XI. sub c en f), en een stoffering bestaande uit twee solitaire bomen - resp. een bruine en een gewone beuk (*Fagus sylvatica* "Atropunicea" en *Fagus sylvatica*) - een rhododendronbosje (genus *Rhododendron*) tegen de zuidelijke rand en - voor het hoofdgebouw - een in 1908 door Hugo A.C. Poortman aangebracht formeel sierelement in de vorm van een palmet, aangelegd in buxus (*Buxus sempervirens*) (N.B. Thans is bovengenoemde gewone beuk vervangen door een eik).

c. De zgn. VIJVERRUIMTE. De ruimte achter het hoofdgebouw, die zich uitstrekt tot en overgaat in de sub d te omschrijven ronde weide.

Deze ruimte, die - omdat zij grotendeels wordt ingenomen door de waterpartij (IX. sub b) - hier onder de naam "vijverruimte" wordt aangeduid, is voorzien van uitlopers naar het noordwesten en noorden, resp. doorkijken vormend over de Langbroekerweg richting de Traay en over de Broekhuizerlaan richting het huis Bremweg 10.

Van deze uitlopers bevatte de eerste oorspronkelijk, en bevat de tweede thans nog beekachtige gedeelten van de waterpartij. De ruimte wordt begrensd door bospartijen (X. sub c, d en e), die de oevers van de waterpartij volgen, behoudens in het zuidoosten waar zij een in aanleg met gras beplante gedeelte open laten, terwijl zich ook achter het hoofdgebouw ter breedte van dit laatste in aanleg een grasveld langs de vijveroever uitstrekt.

Het open terrein langs de zuidoostelijke vijveroever is - evenals de doorkijk naar het noordwesten - in aanleg gestoffeerd met een aantal solitaire en boomgroepen, waaronder veel beuken (*Fagus sylvatica*) en enkele bruine beuken (*Fagus sylvatica* "Atropunicea"). In de doorkijk is een rhododendronbosje (genus *Rhododendron*) aangelegd. De noordelijke doorkijk in de vorm van een "beekdal" bevat een bakstenen boogbrug (over de "beek"), waarover de Broekhuizerlaan is geleid (N.B. Thans zijn beide doorkijken door beplanting en opslag gedeeltelijk geblokkeerd, is de open oostelijke oever van de waterpartij ten dele met opslag dichtgegroeid en zijn enkele solitaire dood of niet meer aanwezig).

d. De zgn. RONDE WEIDE, gelegen ten zuidwesten van de vijverruimte, is een der oudste onderdelen van de oorspronkelijke aanleg in landschapsstijl. De ronde weide is aangelegd in de vorm van een weiland met golvende randen, omgeven door hakhoutpartijen (X. sub f), onderbroken voor een doorkijk naar een volgende ruimte (VIII. sub a), en door een deel van het onder X. sub e vermelde bos. De genoemde hakhoutpartijen worden aan de binnenzijde vergezeld door een waterloop (IX. sub d).

De weide is in aanleg langs de zuidwestelijke rand gestoffeerd met een tweetal solitaire paardekastanjes (*Aesculus hippocastanum*).

IV. De tot de vroegere formele aanleg behorende voormalige MOESTUIN EN BOOMGAARD. De moestuin/boomgaard wordt aan de zuidoost- en zuidwestzijde begrensd door een omgrachting (zie IX. sub c) en in het noordwesten over een grote lengte door een bakstenen tuinmuur (zie hiervoor onderdeel 5).

Het terrein bevat tevens als restant van de oude aanleg een op een vroegere padenkruising aangebrachte ronde vijver.

V. De waarschijnlijk eveneens tot de vroegere formele aanleg behorende voormalige TWEEDE BOOMGAARD, een smalle, langgerekte rechthoekige strook grond, gelegen tussen de oostgrens van het park en een pad (VI).

Deze voormalige boomgaard bevat geen details van oude aanleg meer.

VI. Een PAD, eenzijdig beplant met een rij eiken (*Quercus robur*), gelegen tussen de moestuin en de boomgaarden (zie IV. en V.) en het onder X. sub d vermelde bos.

VII. Een LAAN, loodrecht staande op het onder VI. omschreven pad. Deze laan, die de zuidzijde van de moestuin/boomgaard flankiert, is in aanleg beplant met twee rijen beuken (*Fagus sylvatica*) (N.B. Thans is de beplanting van deze laan grotendeels verdwenen).

VIII. Een in de compositie van het park een bepalende rol spelend gebied, gelegen tussen de tot nu toe opgesomde terreinen en de Gooyerdijk, dat bestaat uit de volgende onderdelen:

a. Een ten zuidwesten van de ronde weide (zie III.d.) gelegen OPEN RUIMTE in de vorm van een volgens de verkaveling langs de Langbroekerwetering rechtlijnig begrensde weide.

Deze ruimte, waaraan vorm wordt gegeven door lanen en een hakhoutstrook (zie X. sub g, h en i), dient als additionele ruimte in de gezichtsas die over de vijverruimte (zie III.c.) en de ronde weide ligt.

b. Een ten zuidoosten van de ronde weide gelegen OPEN RUIMTE in de vorm van een weide, die door een laan en hakhoutpartijen (zie X. sub i en j) wordt omgeven en die - ter lengte van de aansluiting bij de in landschapsstijl aangelegde parkonderdelen - wordt begrensd volgens een slingerende lijn, maar voor het overige door de rechte lijnen van de verkaveling langs de Langbroekerwetering.

Deze weide dient met de omringende bossen als tafereel van een uitzicht vanuit de vijverruimte en de ronde weide en is in verband daarmee gestoffeerd met enkele solitaire en boomgroepen.

IX. Het park bevat, afgezien van de om waterhuishoudkundige redenen aanwezige kavelsloten, de volgende in de compositie een rol spelende waterlopen en waterpartijen:

a. In de hertenkamp (zie III.a.), een brede KWELSLOOT die - in een zwakke S-bocht gelegd - een "beekdal" volgt en in het zuidwesten enerzijds overgaat in de vroegere ha-ha en anderzijds in een dwarsarm van een sloot (zie III. sub a) langs de grens van het park.

b. De GROTE WATERPARTIJ die, in de noordelijke uitloper van de vijverruimte (zie III.c.) "ontspringend", onder de daar ook genoemde brug doorstroomt, zich vijverachtig verbreedt als achtergrond van de uitloper van het gazon (zie III.b.) en zich na een vernauwing ter hoogte van een der onder XI. sub g vermelde houten bruggen verwijdt tot een grote vijver met golvende oeverlijnen, in het noordwestelijk deel voorzien van twee eilanden, om - tot "rivier" versmald - af te buigen naar en te eindigen in de open ruimte, waar zij enerzijds aansluit bij het daar aanwezige slotenstelsel en anderzijds bij de sub c te omschrijven gracht.

De vijveroever is omstreeks 1900 - ter breedte van de middenrisaliet van het hoofdgebouw - in formele zin van vorm gewijzigd in verband met de aanleg van een formele tuinaanleg tussen het hoofdgebouw en de vijver.

c. De langs de zuidelijke en oostelijke en een klein deel van de westelijke zijde van de moestuin/boomgaard liggende GRACHT, die in het oosten door een brede dam wordt onderbroken.

d. De ronde weide (zie III.d.) wordt langs de binnenrand omgeven door een SLOOT, die zich ter hoogte van de doorkijk naar de open ruimte (VIII. sub a) vijverachtig verwijdt.

e. Een WATERLOOP, die de buitenzijde van de hakhoutwal volgt, die de zuidoost- en zuidwestzijde van de ronde weide omsluit, zich vervolgens - ter hoogte van de doorkijk naar de open ruimte (VIII. sub a) vijverachtig verwijdt en als een slingerende "rivier" het onder X. sub f en g vermelde hakhout scheidt om zich - buiten het park - als een evenwijdig met de Gooyerdijk lopende kavelsloot voort te zetten.

X. Het park bevat de volgende ruimtebepalende bossen en bospartijen:

a. De noordwestelijke begrenzing van het beekdal (zie III.c.) en de westelijke rand van de hertenkamp en gazon (zie III.a. en b.) wordt in de aanleg gevormd door een BOS, dat zich - wat het tot de beschermde aanleg behorende deel betreft - voorbij de hertenkamp tussen de gezichtslaan en Broekhuizerlaan (zie I. en II.) voortzet tot de Bremweg en uitloopt in een halvemaan-vormig gedeelte ten zuiden van de gezichtslaan.

Aan de noordelijke einde van de hertenkamp is dit bos aangelegd als een doorzichtig beukenbos (*Fagus sylvatica*). Het bos bevat de onder XI. sub a en b vermelde oppritten.

b. De oostelijke begrenzing van de bij elkaar aansluitende delen van de hertenkamp en gazon wordt in aanleg gevormd door een BOSPARTIJ, die zich aan de zuidzijde uitstrekt tot de oranjerie, het daarachter liggende erf en de tweede boomgaard (zie V.); de noordelijke helft van de bospartij ligt gevat tussen de vermelde kwelsloot en haar dwarsarm (IX. sub a).

De bospartij bevat delen van de onder XI. sub c en d vermelde wegen en paden.

c. Een BOSPARTIJ, die de westelijke en noordelijke uitlopers van de vijverruimte (zie III.c.) van elkaar scheidt. Deze bospartij strekt zich uit van het hoofdgebouw tot de Broekhuizerlaan; zij wordt onderbroken door de - door een houten brug overspannen - vernauwing in de grote waterpartij (zie IX.b.).

De rand van deze bospartij wordt in aanleg geaccentueerd door vier bruine beuken (*Fagus sylvatica* "Atropunicea"), twee aan twee geplaatst ter weerszijden van de toegangen tot de bovengenoemde brug (N.B. Thans zijn slechts twee van de vier bruine beuken aanwezig).

De bospartij bevat een klein deel van de onder XI. sub g vermelde rondwandeling om de vijver.

d. De zuidelijke begrenzing van het gazon, de zuidoostelijke rand van de vijverruimte en de noordelijke begrenzing van de open ruimte (VIII. sub b) worden gevormd door een BOS, dat zich achter de oranjerie uitstrekt tot het onder VI. omschreven pad.

Het bos bevat de onder XI. sub h vermelde paden en een deel van de onder XI. sub f en g vermelde paden.

e. De noordwestelijke begrenzing van de vijverruimte ten zuidwesten van de westelijke doorkijk wordt gevormd door een BOS, waarvan het zuidwestelijke uiteinde deel uitmaakt van de noordwestelijke rand van de ronde weide (zie III.d.). In het noordwesten grenst dit bos aan de hieronder sub h vermelde eikenlaan. Het bos strekt zich ook uit over de twee eilanden in de grote waterpartij.

f. De noordoostelijke, zuidoostelijke en noordwestelijke randen van de ronde weide worden in aanleg gevormd door HAKHOUTSTROKEN, die tussen de sloot en waterloop (IX. sub d en e) zijn gevat en in het noordwesten worden begrensd door de hieronder sub j vermelde eikenlaan.

Zij bevatten de onder XI. sub i vermelde rondwandeling.

g. De noordwestelijke begrenzing van de onder VIII. sub a vermelde ruimte wordt gevormd door een LAAN, in aanleg beplant met beuken (*Fagus sylvatica*) en door een achterliggend HAKHOUTBOS dat zich uitstrekt tot de hieronder sub j vermelde eikenlaan.

h. De zuidwestelijke, resp. noordwestelijke begrenzing van de onder VIII. sub a en b vermelde ruimten wordt gevormd door een LAAN van in aanleg drie in driehoeksverband geplante rijen eiken (*Quercus robur*).

i. De zuidelijke begrenzing van de onder VIII. sub a en b vermelde ruimten wordt in aanleg gevormd door een zich langs de Gooyerdijk uitstreckende HAKHOUTSTROOK, die ook doorloopt langs het sub g vermelde hakhoutbos en die in de scherpe hoeken met de eveneens sub g vermelde lanen wordt versterkt door kleine HAKHOUTPARTIJEN. De zuidoostelijke begrenzing van de onder VIII. sub b vermelde ruimte wordt in aanleg gevormd door een HAKHOUTSTROOK.

j. Een LAAN, in aanleg beplant met twee rijen eiken (*Quercus robur*), die van de Langbroekerweg aftakt en vervolgens in het verlengde van het rechte deel van de Broekhuizerlaan (zie II.) volgens een tot de formele aanleg uit de 17e/18e eeuw behorend tracé naar de Gooyerdijk leidt. Deze laan vormt tevens aan deze zijde de grens van het park.

XI. Het park bevat de volgende, tot de historische aanleg behorende wegen en paden:

a. In het onder X. sub a. vermelde bos de bij de aanleg in landschapsstijl behorende, in de 20ste eeuw buiten gebruik geraakte OPRIT, die even voor het einde van de gezichtslaan (zie I.) van deze laatste aftakt, in een flauwe bocht het bos doorkruist en bij de overgang tussen de hertenkamp en het gazon (zie III.a. en b.) in de huidige, recente oprit uitmondt (N.B. Thans is deze oprit door overgroeiing onbruikbaar geworden).

b. In het hierboven sub a. genoemde bos ligt eveneens de vermoedelijk eerst in de 20ste eeuw in gebruik genomen

OPRIT die van het rechte stuk van de Broekhuizerlaan (zie II.) aftakt en zich met de sub a. vermelde oprit verenigt. Waarschijnlijk is bij de aanleg van de onderhavige oprit het laatste deel van de hierboven vermelde oude oprit beplant met Weymouthdennen (*Pinus strobus*).

c. Het vervolg van de hierboven omschreven opritten in de vorm van een LUS, die door het onder X. sub a. vermelde bos langs het koetshuis naar het hoofdgebouw leidt en vandaar door het gazon naar zijn uitgangspunt terugkeert, benevens een AFTAKKING van deze lus, die naar het erf achter de oranjerie en de moestuin/boomgaard (zie IV.) leidt.

d. Een PAD, dat van de gezichtslaan aftakt en op enige afstand van de oostelijke grens van het park langs de hertenkamp naar het sub c. vermelde, lusvormige vervolg van de opritten en naar de moestuin/boomgaard leidt.

e. Een van de Broekhuizerlaan uitgaande LUS VAN PADEN rondom het beekachtige, noordelijke deel van de grote waterpartij (zie IX.b.). Deze paden worden in aanleg op beide oevers vergezeld door laanbeplantingen van beuken (*Fagus sylvatica*) en wel op de oostelijke oever eenzijdig en op de westelijke tweezijdig.

f. Een van het sub c. vermelde, lusvormige vervolg van de opritten naar het oosten aftakkend PAD, dat zich in het onder III. sub b. vermelde rhododendronbos splitst in een tak naar een doorgang in de onder IV. vermelde muur langs de moestuin/boomgaard en een tak, die voorlangs de oranjerie naar het daarachter gelegen erf leidt.

g. Een RONDWANDELING om de onder IX. sub b. omschreven grote vijver in de vorm van een te weerszijden van het hoofdgebouw van het sub c. vermelde, lusvormige vervolg van de opritten aftakkend pad, dat de oevers van genoemde vijver op wisselende afstanden volgt. Het pad steekt in het noorden en zuidwesten de smalle uiteinden van de vijver over via houten bruggen (N.B. Thans is de zuidelijke brug verlegd en het tracé van het pad dienovereenkomstig gewijzigd. Van de noordelijke brug resteren de landhoofden).

h. Een TWEETAL PADEN, in het onder X. sub b. vermelde bos aftakkend van de sub g. vermelde rondwandeling, die zich verenigen om in het onder VI. omschreven pad uit te monden. Het noordelijke van deze paden wordt in aanleg vergezeld door een eenzijdige laanbeplanting van eiken (*Quercus robur*).

i. Een RONDWANDELING om de ronde weide (zie III.d.) in de vorm van een pad dat aan beide zijden begeleid wordt door de onder X. sub f. vermelde randbeplanting; in het noordoosten sluit het pad aan op de sub g. vermelde rondwandeling. In de noordhoek maakt het pad deel uit van een padendriehoek waarvan de twee, op het onderhavige pad aansluitende zijden zich verenigen om uit te monden in de onder X. sub j. genoemde laan. Het pad leidt ten zuiden van de doorkijk tussen de vijferruimte (zie III.c.) en de ronde weide over een zgn. Zocherkam, een opgeworpen hoogte, en wordt over die afstand in aanleg begeleid door een laanbeplanting van in driehoeksverband geplaatste eiken (*Quercus robur*). De hierboven beschreven paden van de padendriehoek werden in aanleg aan beide zijden begeleid door rijen beuken (*Fagus sylvatica*) (N.B. Thans zijn genoemde beuken vervangen door eiken (*Quercus robur*)).

Een belangrijk deel van het park betreft voorts de verbinding tussen het huis en de graftombe op de Donderberg. Deze verbinding werd vormgegeven door middel van een met uitzondering van een kleine cesuur aan de Rijksstraatweg geheel bewaard gebleven wandeling over een met beuken beplante slingerlaan, die tot onder de tombe voert, en door middel van doorzichten, die deels door opschot zijn dichtgegroeid, maar die in het veld nog zeer goed herkenbaar zijn. Vanaf de Rijksstraatweg in de richting van de tombe is de slingerlaan bestraat met

klinkers. De doorzichten vanaf het huis en boerderij Schevickhoven naar de tombe en vice versa zijn in een servituut notarieel vastgelegd.

Vanaf het huis voert het doorzicht over de gronden van Schevickhoven richting Donderberg met de tombe van Nellesteyn. De Bonnekaart uit 1918 geeft een goede weergave van dit magistrale gezicht over het terrein van Schevickhoven en het weiland ten noorden van de Middelweg in de richting van de tombe. Voor dit gezicht, dat ook is weergegeven op de Topografische en Militaire kaart uit 1847, werd de omwalling rondom het door een boszoom omgeven weiland ten noorden van de Middelweg voor een stuk vrijgehouden, zoals tot op heden waarneembaar is. Ter hoogte van de grens tussen Schevickhoven en Broekhuizen belemmert opschot thans dit doorzicht vanaf het huis over genoemd weiland ten noorden van de Middelweg in de richting van de tombe. Vanaf Schevickhoven is dit doorzicht over het weiland ten noorden van de Middelweg gaaf bewaard gebleven. De groene noordwestgrens van dit weiland wordt bepaald door de met beuken beplante slingerlaan in de richting van de tombe.

Ten westen van de Broekhuizerlaan ligt het 'buitenpark', waarvan de slingerende eikenlaan de belangrijkste schakel vormt. Deze laan, die in het begin van de 19de eeuw werd aangelegd, voerde oorspronkelijk naar de Darthuizerberg, zoals de Topografische en Militaire kaart uit 1847 en de Bonnekaart uit 1918 laten zien. Thans is deze kwekerij bewaard gebleven tot de kwekerij aan de Bremweg en leidt in westelijke richting een stukje in de richting van de laan in het verlengde van de Traayweg, de westgrens van de historische parkaanleg. Het aan weerszijden met drie dubbel beuk beplante laangedeelte, dat vanaf deze wandeling vertakt, en haaks uitkomt op deze laan langs de westgrens van de parkaanleg, werd vermoedelijk in de tweede helft van de 19de eeuw aangeplant. Dit laangedeelte is nog niet zichtbaar op de Topografische en Militaire kaart uit 1847 maar wel op de Bonnekaart uit 1918. De weilanden aan weerszijden van dit laangedeelte zijn voor de bescherming van ondergeschikt belang en zijn bij de bescherming betrokken vanwege hun waarde als groenzone binnen de aanleg.

In de jaren '90 van de 20ste eeuw werd het centrale parkgedeelte rond het huis gerestaureerd. Het rondom liggende parkgedeelte verkeert in een verwaarloosde staat van onderhoud.

Waardering

De TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- als goed en gaaf bewaard voorbeeld van een park in rijpe landschapstijl;
- vanwege de kwaliteit van het ontwerp;
- voor het oeuvre van tuinarchitecten Michael en Zocher sr. en jr.;
- vanwege de deels bewaard gebleven oorspronkelijke houtopstanden;
- vanwege de visueel-ruimtelijke samenhang met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Historische aanleg

Monumentnummer*: 522865

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Broekhuizerlaan

*Nr**

3

*Toev.**

*Postcode**

3956 NS

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1206

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 3: TWEE TUINBEELDEN behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Tuinbeelden in de vorm van witmarmeren sfinxen op hardstenen sokkels (circa 1800), als pendants opgesteld voor het hoofdgebouw. (De twee bijbehorende vazen bevinden zich thans in de tuin van het Vredespaleis te 's-Gravenhage). De beelden horen bij de oorspronkelijke aankleding van de buitenplaats.

Waardering

De TUINBEELDEN behorende tot de buitenplaats Broekhuizen zijn van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de ornamentele waarde;
- vanwege de visueel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Tuinbeeld

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522866

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Broekhuizerlaan

*Nr**

3

*Toev.**

*Postcode**

3956 NS

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1206

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 4: ORANJERIE MET BEELDEN behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

In de noordoosthoek van het park gesitueerd langgerekt gebouw (1794-1798), waarvan de afwerking en de proporties zijn afgestemd op de aanblik aan de voorzijde waar een kunstmatige heuvel tegen het gebouw is opgeworpen tot de vloerhoogte van de eerste verdieping. Het pand is opgetrokken in neoclassicistische stijl met Lodewijk XVI kenmerken en vermoedelijk naar ontwerp van architect B.W.H. Ziesenis.

Voorgevel met midden- en zijrisalieten in gebosseerd pleisterwerk van grote blokken (rustica). De velden tussen de risalieten zijn in zogeheten grotwerk uitgevoerd, pleisterwerk dat het ruwe werk van een grotwand imiteert. De zijrisalieten zijn voorzien van rondboognissen, waarin beelden op sokkels. Zij stellen Venus en Pan voor en zijn tussen 1700 en 1720 gemaakt door Pieter van Bourscheidt de Oude (1669-1728). Zijn monogram staat op het voetstuk van Venus. De middenrisaliet heeft een toegang, omlijst met twee Toscaanse zuilen en fronton, waarin een wijzerplaat. De toegang bestaat uit een dubbele meerruits deur met half rond straalvormig bovenlicht.

Links en rechts van de middenrisaliet drie achtruits schuifvensters met hardstenen onderdorpel. Mezzanino voorzien van eenvoudige dubbele openslaande vensters en een afgeknot schilddak, gedekt met gesmoorde oud-Hollandse pannen. Bakstenen achtergevel, die het bestaan van de door de heuvel verborgen onderste verdieping onthult. Op de begane grond twee eenvoudige toegangsdeuren met bovenlicht, voorts empire-schuifvensters. Op de verdieping dezelfde vensters, ter hoogte van de mezzanino dubbele openslaande meerruits vensters. De orangerie fungeert thans als kantoorruimte en is zowel van binnen als van buiten aangepast aan deze nieuwe functie.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Inwendig nog enkele oudere onderdelen zoals een (later ingebrachte) Lodewijk XV schoorsteenpartij, een uurwerk uit 1793. Tot de oorspronkelijke uitrusting van de oranjerie behoren vijf geschilderde behangsels, vervaardigd door W.J. Laqui, die tussen 1794 en 1798 zijn vervaardigd. Zij stellen scènes voor uit tragedies van Voltaire.

Waardering

De ORANJERIE MET BEELDEN behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de ornamentale waarde;
- vanwege de gaaf bewaarde, architectonische vormgeving;
- vanwege de kenmerkende en bijzondere plaats binnen de parkaanleg: tegen/op een schijnheuvel, om zodoende de ongunstig verlopende, zuid-oostelijke begrenzing van het park te camoufleren;
- vanwege de 18de-eeuwse beelden van Venus en Pan van de hand van Pieter van Bourscheidt de Oude;
- vanwege de vijf beschilderde doeken met voorstellingen uit toneelstukken van Voltaire;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Orangerie

Monumentnummer*: 522867

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

<i>Complexnummer</i>				<i>Complexnaam</i>		
522862				Broekhuizen		
<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>		<i>Provincie*</i>			
Leersum	Utrechtse Heuvelrug		Utrecht			
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Broekhuizerlaan	3		3956 NS	Leersum	Bij	
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>		<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>	
Leersum	E				1206	

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 5: TUINMUUR behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Bij de oranjerie aansluitende bakstenen muur van de voormalige moestuin daterend uit de 18de eeuw, voorzien van een doorgang met houten hek naar het omringende park.

Waardering

De TUINMUUR behorende tot de buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- als beeldbepalend en karakteristiek onderdeel van de moestuin op de buitenplaats;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Tuin, park en plantsoen	Tuinmuur

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522868

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Broekhuizerlaan

*Nr**

1

*Toev.**

*Postcode**

3956 NS

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1206

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 6 (Broekhuizerlaan 1): KOETSHUIS behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Ten noorden van het hoofdgebouw een koetshuis uit 1897 van rode baksteen, samengesteld uit meerdere rechthoekige bouwvolumes van verschillende afmetingen. Het hoofdvolume heeft een min of meer vierkante plattegrond en bestaat uit één bouwlaag en een zolder onder een omlopend schilddak, gedekt met gesmoorde Hollandse pannen. Aan de voorzijde links de toegang tot de voormalige stal. In de ter plaatse licht risalerende gevelwand een eenvoudige toegangsdeur met rechthoekig meerruits bovenlicht (verticaal gedeeld door een houten stijl) en links daarvan een hooggeplaatst meerruits venster (verticaal in drieën gedeeld door twee houten stijlen). Ter hoogte van de kap een dakkapel voorzien van een dubbel hoiluk en hijsbalk. Rechts van de stal het voormalige koetsgedeelte met een geprofileerde middenpartij met dubbele koetsdeur en meerruits bovenlicht waarboven een grote dakkapel met drie getoogde meerruits vensters, opgenomen in een pilasterstelling met segmentvormig fronton. Ter weerszijden van de middenpartij een hoge rondboognis, waarin een hardstenen piëdestal met marmeren buste; beide nissen worden geflankeerd door getoogde schuifvensters met kleine roedenverdeling. Ter hoogte van de kap aan weerszijden van eerdergenoemde grote dakkapel nog twee kleinere kapellen met meerruits vensters en omlijsting als de grote kapel. Aan de rechterzijde van het hoofdvolume bevindt zich een langgerekt gedeelte, waarvan het voorste stuk plat is afgedekt en het achterste deel een omlopend schilddak heeft, gedekt met gesmoorde Hollandse pannen. Oorspronkelijk waren in dit bouwdeel een dienstwoning (achter) en een tuigkamer met bergplaats (voor) opgenomen. Bij de restauratie van 2000 is dit deel weer in zijn oorspronkelijke omvang hersteld. In de kopse gevel een eenvoudige deur en twee rechthoekige vensters. De lange gevel is voorzien van twee getoogde vensters als in de voorgevel en een toegangsdeur met straalvormig bovenlicht. Drie dakkapellen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Tegen de rechter zijgevel een lagere aanbouw met een uitwendige schoorsteen (noordoost), in detaillering aansluitend bij de andere bouwdelen. De aanbouw is aan de lange zijde (noordwest) voorzien van een groot venster en een deur. De achtergevel van de dienstwoning is geheel blind. De achtergevel is min of meer een herhaling van de voorgevel. Op het dak vier kapellen als aan de voorzijde. Ter hoogte van het koetsgedeelte op de begane grond een grote centrale deur met bovenlicht, links en rechts daarvan twee vensters als in de voorgevel. De linker zijgevel van het hoofdvolume heeft een ritmering van pilasters en is verder blind, op het dak drie kapellen als aan de voorzijde.

Een gietijzeren aanbouw aan de achterzijde van het koetshuis waar zich de wasplaats bevond, is afgebroken.

Waardering

Het KOETSHUIS behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de beeldbepalende waarde;
- vanwege het harmonieuze, doelmatige ontwerp met monumentale voorgevel;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Koetshuis(L)

Monumentnummer*: 522869

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

<i>Complexnummer</i>						<i>Complexnaam</i>
522862						Broekhuizen
<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>		<i>Provincie*</i>			
Leersum	Utrechtse Heuvelrug		Utrecht			
<i>Straat*</i>	<i>Nr*</i>	<i>Toev.*</i>	<i>Postcode*</i>	<i>Woonplaats*</i>	<i>Situering</i>	<i>Locatie</i>
Broekhuizerlaan	3		3956 NS	Leersum	Bij	
<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>		<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>	
Leersum	E				1052	

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 7: BRUG behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Brug waarmede de Broekhuizerlaan over de vijver wordt geleid. Bakstenen boogbrug (19de eeuw, in later tijd verbreed met gebruikmaking van oude elementen), waarvan de hoofden naar buiten uitbuigen met bollen op de hoeken; aan de zijde van het huis voorzien van vijf gietijzeren ankers. IJzeren balusterleuningen.

Waardering

De BRUG behorende tot de buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de eenvoudige, harmonieuze vormgeving;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Tuin, park en plantsoen	Brug(L)

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522870

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Broekhuizerlaan

*Nr**

3

*Toev.**

*Postcode**

3956 NS

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1200

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 8: INRIJHEK behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Halverwege de oprijlaan (hoek Broekhuizerlaan en Bremweg/Middelweg) aan de noordoostkant van het park staat een inrijhek uit het begin van de 19de eeuw. Het bestaat uit zes gepleisterde pijlers met blinde velden en natuurstenen afdekplaten op parallellogram-vormige plattegrond (de zijden lopen evenwijdig met de Broekhuizerlaan en de Bremweg-Middelweg, die niet geheel loodrecht op elkaar staan). De twee middelste bekroond door Lodewijk XVI siervazen als op het hoofdgebouw (circa 1800). Tussen de pijlers ijzeren spijlenhekken.

Waardering

Het INRIJHEK behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de beeldbepalende waarde;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 522871

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Bremweg

*Nr**

2

*Toev.**

*Postcode**

3956 NL

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

B

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

633

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 9 (Bremweg 2): BOERDERIJ 'MIDDELWEG' behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen en markant gesitueerd op de hoek Broekhuizerlaan en Middelweg.

Het boerenhuis, van het type kleine langhuisboerderij, bestaat uit een woongedeelte en een daarachter gelegen deel gedekt door een afgewolfd zadeldak met rode oud-Hollandse pannen. De gevels zijn opgetrokken met handvorm bakstenen die zijn witgeschilderd met zwartgesausde plint. Het huis is waarschijnlijk in 1775 gebouwd (zie gevelsteen) als twee dienstwoningen van het landgoed Broekhuizen onder één dak met gezamenlijke deel, die in het tweede kwart van de 19de eeuw tot één woning zijn samengetrokken. De boerderij is in 1978 ingrijpend verbouwd onder leiding van ir. N.C.G.M. van de Rijt uit Lienden. Thans in gebruik als woonhuis.

Voorgevel met asymmetrische indeling met uiterst rechts de toegangsdeur (onder-, en bovendeur) voorzien van tweeruits bovenlicht en links daarvan 3 zesruits vensters met luiken. In de van vlechtingen voorziene, afgeknotte topgevel een tweelicht met draairamen, waaronder een gevelsteen met opschrift MIDDELWEG BROEKHUIZEN 177V.

Tegen de rechter zijgevel staat vooraan een klompenhokje op een stenen plint met houten opbouw onder een lessenaarsdakje.

Van de deel zijn de eveneens afgeknotte achtergevel geheel en de westelijke zijgevel gedeeltelijk van hout.

Waardering

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De BOERDERIJ 'MIDDELWEG' behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de situering nabij het inrijhek;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met het hoofdgebouw.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Bijgebouw

Monumentnummer*: 522872

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Broekhuizerlaan

*Nr**

3

*Toev.**

*Postcode**

3956 NS

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1200

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 10: VOORMALIG ZWEMBAD behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Op ruime afstand ten zuidwesten van het hoofdgebouw liggen in het park de restanten van een zwembad uit de eerste decennia van de 20ste eeuw. Het bad bestaat uit een betonnen bak, aan de voorzijde afgesloten door een dubbele gemetselde keermuur. De uiteinden van de buitenste muur zijn naar buiten gebogen. In deze muur een doorgang geflankeerd door twee vensteropeningen. Tussen beide muren heeft zich vermoedelijk een kleedruimte bevonden.

Waardering

Het ZWEMBAD behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- als typische element uit de vroege 20ste eeuw;
- vanwege het materiaal (beton en baksteen);
- vanwege de functioneel-ruimtelijke samenhang met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registregegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 527922

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Burgemeester vd Boschln 63

*Nr**

*Toev.**

*Postcode**

3956 DB

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Bij

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

B

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

704

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 11 (Burg. van den Boschlaan bij 63): TOMBE VAN NELLESTEYN behorend tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Aan de noordkant van de Rijksweg ligt op de Donderberg de Tombe van Nellesteyn.

Het mausoleum en uitzichttoren is een ontwerp van J.D. Zocher jr. uit 1818 en bestaat uit twee gedeelten, een brede lage onderbouw waarin de grafkelder is ondergebracht en een hoge slanke bovenbouw, de uitzichttoren. In de onderbouw, die in de heuvel is ingegraven bevindt zich het mausoleum van het geslacht Van Nellesteyn. Aan de voorzijde hiervan is een dichtgezette rondboogtoegang met een sluitsteen waarin het jaartal 1818 is opgenomen. De onderbouw heeft een sobere versiering met een klimmend fries ter weerszijden van de toegang. De bovenbouw heeft de opzet en het uiterlijk van een Romeinse tempel. Het bestaat uit een laag basement met daarboven twee geledingen. De onderste geleding is sober en ongedecoreerd en fungeert ogenschijnlijk als sokkel voor de bovenste. Die is aan alle vier zijden op de hoeken versierd met Dorische pilasters met een kapiteel die een fries met triglyphen draagt. Aan alle vier zijden wordt het muurwerk door een fronton beëindigd. Op de hoeken zijn acroteria met gevleugelde zandlopers aangebracht. In ieder gevelvlak zit een klein venster. De bovenbouw met zijn onderdelen is van een pleisterlaag voorzien. Via een inwendige trap kan men het dak bereiken vanwaar een ver uitzicht naar de buitenplaats en het rivierengebied mogelijk was. Aan de voet van de tombe een rechthoekig, schuin aflopend terrein, door een ijzeren spijlenhek omgeven, dat als begraafplaats voor de inwoners van Darthuizen dienst deed. De tombe maakt onderdeel uit van de parkaanleg bij Broekhuizen en is met een slingerend met beuken beplant pad en een zichtlijn daarmee verbonden. Deze is ondanks een servituut van uitzicht van 1928 inmiddels dichtgegroeid.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Waardering

De tombe van Nellesteyn is van belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de gaaf bewaarde architectonische vormgeving;
- vanwege zijn functie als mausoleum en uitzichtstoren;
- vanwege de bijzondere plaats die hij inneemt in de parkaanleg van Broekhuizen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Tuin, park en plantsoen

Functie

Monumentnummer*: 527923

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Rijksstraatweg

*Nr**

321

*Toev.**

*Postcode**

3956 CP

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

B

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

679

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 12 (Rijksstraatweg 319, 321): HUIS DARTHEIDE of Nieuw Broekhuizen, behorend bij de buitenplaats Broekhuizen.

Aan de Rijksstraatweg gelegen huis, ten noorden van Broekhuizen. In 1817 tot stand gekomen als een blokvormig, licht gepleisterd landhuis met middenrisaliet, bekroond door een fronton. Het telt drie bouwlagen, een souterrain, bel-etage en kapverdieping. In 1899 is het huis verbouwd, waarbij de kap werd gewijzigd waardoor het fronton kwam te vervallen en een uitbouw aan de voorzijde en een veranda aan de achterzijde werden toegevoegd. De afwerking van het interieur werd toen eveneens onder handen genomen. De gevel aan de weg telt vier assen, die aan de tuinzijde vijf. Hierin bevindt zich in het midden de (oorspronkelijke) toegang tot het huis. De oorspronkelijke vensters ter hoogte van de veranda zijn in 1899 gewijzigd in openslaande deuren. De veranda heeft sierlijk gesneden stijlen met korbelen, met ajourwerk in de bovenste gedeelten. In de linkerzijgevel van de weg af gezien ziet in het souterrain een bediendentoegang. De gevels van de bel-etage worden afgesloten door een omlopende geprofileerde lijst. De dakschilden zijn met zinken losanges belegd.

INTERIEUR: Sedert de bouw is de indeling van het inwendige niet veranderd. Alleen de zolder is in het begin van de 20ste eeuw onderverdeeld in diverse kamers.

Waardering

Het HUIS DARTHEIDE is van belang:

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de architectonische vormgeving en indeling;
- vanwege de ruimtelijke en functionele samenhang met de buitenplaats Broekhuizen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Bijgebouw

Monumentnummer*: 527924

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Darthuizerweg

*Nr**

3

*Toev.**

*Postcode**

3956 NK

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1094

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 13 (Darthuizerweg 3): VOORMALIG RECHTHUIS of De Kapel, behorend bij de buitenplaats Broekhuizen.

Gebouw op rechthoekige plattegrond van twee bouwlagen onder een zadeldak. Achteraanbouw onder lessenaarsdak.

Het voorste gedeelte is het oudste en dateert uit het begin van de 16de eeuw. De achteraanbouw kwam in 1835 tot stand. Bij de verbouwing in 1835 werd het voorste deel met een verdieping verhoogd en de gevel symmetrisch ingedeeld. In het inwendige is een aantal schouwen van deze fase bewaard gebleven. De gevels zijn met grof pleisterwerk bepleisterd.

In de voorgevel bevindt zich de toegangsdeur met bovenlicht in het midden, geflankeerd door twee vierruits schuiframen. Op de verdieping vijf kleinere vierruits vensters. Het voorste deel wordt door een met riet gedekt zadeldak afgesloten.

INTERIEUR: Rechts bevindt zich de onderkelderde opkamer, de voormalige rechtkamer, waar het tongewelf in de kelder en de samengestelde balklaag met sleutelstukken van de opkamer getuigen van de vroeg 16de-eeuwse oorsprong. Het vertrek bezit een schouw tegen de zijgevel die bij de ingrijpende verbouwing van 1835 op die plaats is gehandhaafd. Het middenvertrek, direct via een deur in de voorgevel toegankelijk, was eveneens van een schouw voorzien. In dit vertrek bevonden zich rechts de toegangen tot de kelder en de opkamer, die hoogstwaarschijnlijk gecombineerd waren. Bij de verbouwing van 1835 is alleen de keldertoegang naar de achterzijde verplaatst. Het linkergedeelte waar zich ooit de gelagkamer (met samengestelde balklaag met 16de-eeuwse sleutelstukken) en een

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

stal (met eenvoudige, ongedecoreerde balklaag) bevonden, zijn bij de restauratie van 1972-1973 tot één vertrek samengevoegd.

Waardering

Het VOORMALIG RECHTHUIS of De Kapel is van belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de architectonische vormgeving;
- vanwege de bewaard gebleven interieuronderdelen;
- vanwege de ruimtelijke, historische en functionele samenhang met de buitenplaats Broekhuizen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Monumentnummer*: 527925

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

*Woonplaats**

Leersum

*Gemeente**

Utrechtse Heuvelrug

*Provincie**

Utrecht

*Straat**

Middelweg

*Nr**

85

*Toev.**

*Postcode**

3956 TL

*Woonplaats**

Leersum

Situering

Locatie

*Kadastrale gemeente**

Leersum

*Sectie**

E

*Kad. object**

Appartement

Grondperceel

1194

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 14 (Middelweg 85). BOERDERIJ SCHEVICHOVEN met SCHAAPSKOOI, HOOIBERG en DUIVENTOREN behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Bij de boerderij ligt een kleine boerentuin.

De geschiedenis van Schevichoven gaat terug naar 26 mei 1394 toen het voor de eerste keer werd beleend aan Johan van Broichusen (Broeckhuysen) als 'twee hoeven lands, veens ende hoefslag, geheiten Schevinchoven'. Het was oorspronkelijk een bisschoppelijk leen. Nadat het goed in verschillende handen is geweest komt het in 1813 in bezit van Jan van Nellesteijn, waarmee het weer gaat behoren tot Broekhuizen.

De boerderij zelf bestaat uit een stenen kamer (jachtkamer) in kern daterend uit de late middeleeuwen verder 16de- en vroeg 17de-eeuws werk, waar in 1911 een herenkamer en een middenlangschuur aan vast gebouwd zijn. De vrijstaande schuur aan de zuidzijde dateert in oorsprong uit de eerste helft van de 19de eeuw. Beide gebouwen zijn in 1954-1955 gewijzigd, waarbij het voorhuis van de boerderij met een verdieping werd verhoogd en de indeling van de kleine schuur werd vernieuwd. Op het erf ligt tevens een schaapskooi (herbouwd in 1983) en een hooiberg. Schuin voor de boerderij in het weiland staat een rechthoekige duiventoren.

BOERDERIJ: Opmerkelijk is de jachtkamer in Hollandse renaissancestijl opgetrokken van handvorm baksteen en siermetselwerk (muizentandlijst). Deze staat op een rechthoekige plattegrond en is opgebouwd uit een overwelfde kelder, een vrij hooggelegen bel-etage en een zolder tussen trapgevels en onder een met gesmoorde pannen gedekt, steil zadeldak. Aan de noordwestgevel is via een dubbel trapbordes de omlijste toegangsdeur bekroond door

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

een architraaf en zandstenen fronton met wapenstein. Daarboven een sluitsteen van een gebeeldhouwd kopje. Oorspronkelijk was de kelder ook van buiten toegankelijk via een luik in het bordes. De bel-etage is via het bordes aan de noordzijde te bereiken en van binnen uit via een trap. De gevels worden ingedeeld met bol- en kruisko zijnen met halve luiken en onder segmentbogen. Tegen de achtergevel een gemak onder een lessenaarsdak.

De kelder heeft een tongewelf met steekkapjes en bevat stenen pekelpakken. De schouw op de bel-etage die nu tegenover de toegang zit was vóór 1954 tegen de oostgevel gesitueerd. De ruimte wordt overspannen met een samengestelde balklaag met consoles. Zij hebben een 16de-eeuws peerkraalprofiel, maar lijken later te zijn toegevoegd. De zolder heeft een dubbel dekbalkjuk met makelaar en nokgording. De eikenhouten jukken zijn samengesteld uit twee gespiegelde krommers die uit één balk gezaagd zijn. De rondhouten spoortjes zijn bij een restauratie aangebracht.

Het voorhuis uit 1911 is wit gepleisterd en bestond oorspronkelijk uit één bouwlaag onder een met rode pannen gedekt zadeldak. In 1954-55 is het pand met een bouwlaag verhoogd. De gevels zijn ingedeeld met meerruits vensters; op de begane grond voorzien van luiken.

De eveneens wit gepleisterde schuur uit 1911 bestaat uit een bouwlaag onder een met riet gedekt zadeldak. In de gevels gietijzere ronde stalvensters; in de achtergevel twee hoge, getoogde deeldeuren. De constructie is opgebouwd uit grenenhouten ankerbalkgebinten met dekbalkjuk en A-spant. De hoge zijmuren en de relatieve lage ankerbalk zorgen voor een hoge opslagruimte. De balken zijn genummerd met gehakte merken, waarbij het verschil tussen links en rechts uit lange en korte streepjes bestaat.

Op het erf tevens een SCHAAPSKOOI en een HOOIBERG van 5 roeden. De schaapskooi met afgeschuinde hoeken heeft een bakstenen plint en gepotdekselde houten wanden onder een afgewolfd rieten zadeldak. Boven de hoge vleugel deuren is de kap opgelicht en in het midden van het dakschild bevindt zich een pannenschild.

Voor de boerderij staat een uit groot formaat handvorm baksteen opgetrokken DUIVENTOREN van drie bouwlagen op vierkante grondslag en onder een met rode pannen belegd, steil zadeldak. De invlieggaten zitten in de geveltop; verder vlechtwerk. Aan één kant van de toren bevindt zich een opgeklampte toegangsdeur. De duiventoren dateert uit de 17de eeuw.

Waardering

De BOERDERIJ SCHEVICHOVEN met SCHAAPSKOOI, HOOIBERG en DUIVENTOREN is van belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de architectonische vormgeving;
- vanwege de typologische waarde als onderdeel van de buitenplaats;
- vanwege de ruimtelijke, historische en functionele samenhang met de buitenplaats Broekhuizen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie

Monumentnummer*: 527926

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 31 oktober 2006
Kadaster deel/nr: 50921/31

Complexnummer

522862

Complexnaam

Broekhuizen

Woonplaats*

Leersum

Gemeente*

Utrechtse Heuvelrug

Provincie*

Utrecht

Straat*

Broekhuizerlaan

Nr*

4

Toev.*

Postcode*

3956 NS

Woonplaats*

Leersum

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Leersum

Sectie*

E

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

1206

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 15 (voormalige boerderij achter de oranjerie): BOERDERIJ behorende tot de historische buitenplaats Broekhuizen.

Verborgen achter de oranjerie ligt de boerderij, het oudste gebouw van de huidige buitenplaats. Op de tekeningen van Roghman uit 1646 wordt op deze plaats een agrarisch bijgebouw getekend. Ook op de oudste kadastrale kaarten staat op deze plaats een gebouw.

Het gebouw van het type langhuisboerderij is opgetrokken van diverse soorten en formaten rode baksteen, waarvan de oudste uit de 18de eeuw dateren. De boerderij is thans als opslagruimte, werkplaats en stalling in gebruik.

Gebouw van één bouwlaag hoog, opgetrokken van rode baksteen op rechthoekige plattegrond onder met blauwe pannen gedekt schilddak. Het metselwerk is deels 17de-eeuws met op de hoeken klezoren in de koppenlagen. Aan moestuinzijde vensters van verschillende grootte. In de naar de oranjerie gewende gevel een deur geflankeerd door een roedevenster. Houten deuren in de lange noordgevel.

In een van de vertrekken is een betimmering uit het begin van de 20ste eeuw aangebracht in renaissancestijl.

Waardering

De voormalige BOERDERIJ achter de oranjerie is van belang:

- vanwege de historische waarde;

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de ruimtelijke, historische en functionele samenhang met de buitenplaats Broekhuizen.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Bijgebouwen kastelen enz.

Functie